

UCHWAŁA

Dnia 28 stycznia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z wniosku wierzycielki I. W.
przeciwko dłużnikowi S. S.
na skutek skarg na czynności komornika,
po rozstrzygnięciu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 28 stycznia 2022 r.,
zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Rejonowy w W.
postanowieniem z dnia 22 grudnia 2020 r., sygn. akt VII Co [...],

"Czy w razie złożenia przez wierzyciela wniosku egzekucyjnego po ogłoszeniu upadłości dłużnika zachodzi podstawa do pobrania od wierzyciela opłaty egzekucyjnej na podstawie art. 30 ustawy z dnia 28-02-2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 2363 ze zm.)?"

podjął uchwałę:

Artykuł 30 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (tekst jedn. Dz. U. z 2021 r., poz. 210 ze zm.) nie stanowi podstawy pobrania przez komornika sądowego opłaty egzekucyjnej od wierzyciela w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c. ze względu na złożenie przez wierzyciela wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego po ogłoszeniu upadłości dłużnika.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 28 maja 2020 r. Referendarz w Sądzie Rejonowym w W. oddalił skargę na postanowienie komornika, który umorzył postępowanie egzekucyjne na podstawie art. 814 § 1 pkt.2 k.p.c. i obciążył wierzyciela kosztami postępowania. Referendarz podzielił ocenę komornika, że wszczęcie postępowania egzekucyjnego było oczywiście niecelowe, w sytuacji, w której wniosek o wszczęcie tego postępowania został złożony po ogłoszeniu upadłości dłużnika. Sąd Rejonowy w W. rozpoznając skargę wierzyciela na postanowienie referendarza sądowego powziął wątpliwość, czy zachodzi podstawa do pobrania od wierzyciela opłaty egzekucyjnej w razie złożenia przez wierzyciela wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego po ogłoszeniu upadłości dłużnika. Zagadnienie to przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Wskazał, że art. 30 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t. jedn. Dz. U. z 2021 r., poz. 210- dalej: u.k.k.), który stanowił podstawę do wydania postanowienia o obciążeniu wierzyciela kosztami egzekucyjnymi, zastąpił regulację zawartą wcześniej w art. 49 ust. 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t. jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 1309- dalej: u.k.s.e.). Na gruncie art. 49 ust.4 u.k.s.e. w judykaturze zostało ukształtowane stanowisko, zapoczątkowane przez uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2010 r., III CZP 93/10, zgodnie z którym tylko postępowanie egzekucyjne, które jest dopuszczalne ze względu na przesłanki podmiotowe i przedmiotowe może być wszczęte i prowadzone celowo lub niecelowo. Wyłącznie w odniesieniu do takiego postępowaniu mogła być rozważana celowość jego prowadzenia. Jeżeli zatem w konkretnych okolicznościach zachodziła podstawa do umorzenia postępowania egzekucyjnego z uwagi na jego niedopuszczalność, art. 49 ust. 4 u.k.s.e. nie miał zastosowania.

Sąd Rejonowy podkreślił, że stanowisko przyjęte w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2010 r. było częściowo krytycznie oceniane w doktrynie. Na gruncie art. 30 u.k.k. w doktrynie prezentowany jest natomiast pogląd,

że uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2010 r. straciła aktualność z uwagi na zmiany legislacyjne. Zwraca się w szczególności uwagę na treść art. 18 ust. 1 u.k.k., który stanowi, że opłaty egzekucyjne są pobierane za przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego, a nie egzekucji, a zatem także wtedy, gdy do wszczęcia egzekucji nie dojdzie, a przepis szczególny przewiduje pobranie opłaty. Natomiast w orzecznictwie sądów powszechnych, pomimo zmiany stanu prawnego, zapadają orzeczenia, w których nadal aprobowane jest stanowisko wyrażone w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2010 r. W ocenie Sądu Rejonowego dla dokonania oceny oczywistej niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego na gruncie art. 30 u.k.k. doniosłe są tylko okoliczności istniejące w chwili podjęcia tej czynności przez wierzyciela, nawet wówczas, gdy zostaną ujawnione dopiero w trakcie trwania postępowania egzekucyjnego. Sąd Rejonowy odwołał się do stanowiska doktryny, zgodnie z którym przesłanka oczywistej niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego odnosi się do wszczęcia postępowania egzekucyjnego, a nie do jego poszczególnych fragmentów. Decydująca jest wiedza wierzyciela o okolicznościach stanowiących przeszkodę do prowadzenia egzekucji np. o pozbawieniu tytułu wykonawczego wykonalności z chwili składania wniosku o wszczęcie egzekucji. Sąd Rejonowy zwrócił uwagę na uzasadnienie projektu u.k.k., w którym wskazano, że to wierzyciel posiada najpełniejszą wiedzę o tym kto jest dłużnikiem i czy zachodzi potrzeba wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Wierzyciel powinien zatem dochować należytej staranności np. przy określaniu osoby dłużnika czy ocenie aktualności istnienia zobowiązania do spełnienia świadczenia przez dłużnika.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z treścią art. 30 u.k.k., w razie oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego lub wskazania we wniosku o wszczęcie egzekucji osoby niebędącej dłużnikiem komornik wydaje postanowienie o pobraniu od wierzyciela opłaty stosunkowej w wysokości 10 % egzekwowanego świadczenia. Jest to przepis o charakterze szczególnym, przewidujący odstępstwo od zasady przewidującej ponoszenie kosztów egzekucji przez dłużnika. Nie może budzić wątpliwości, że celem art. 30 u.k.k. jest zapobieganie przypadkom zbędnego

wszczynania egzekucji, przy wykorzystaniu instrumentów o charakterze majątkowym. Ta regulacja nawiązuje także do wyrażonej w art. 770 § 1 k.p.c. reguły, zgodnie z którą dłużnik zwraca wierzycielowi jedynie koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji. Art. 30 u.k.k. wskazuje na dwie odrębne sytuacje, w których istnieje podstawa do pobrania od wierzyciela opłaty egzekucyjnej. Jedna z nich dotyczy wadliwego wskazania przez wierzyciela osoby dłużnika. Tylko w tym przypadku art. 30 u.k.k. odwołuje się wprost do etapu złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji przez wskazanie, że chodzi o wadliwe wskazanie osoby dłużnika w samej treści wniosku egzekucyjnego. Pozwala to stwierdzić, że w przypadku wskazania przez wierzyciela we wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego jako dłużnika osoby, która nie ma faktycznie takiego statusu, istnieje podstawa do obciążenia wierzyciela opłatą egzekucyjną bez względu na przebieg postępowania prowadzonego przez komornika po złożeniu przez wierzyciela wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego.

Drugi z przypadków wymienionych w art. 30 u.k.k. został ujęty inaczej, gdyż jest związany z koniecznością uwzględnienia celu wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Zakłada to konieczność dokonania oceny działania wierzyciela z innej perspektywy, związanej z celem prowadzenia postępowania egzekucyjnego. Zasadniczym celem egzekucji jest zaspokojenie przez dłużnika egzekwowanego świadczenia, przy wykorzystaniu przez wierzyciela środków przymusu wobec dłużnika stosowanych w postępowaniu egzekucyjnym. Z tego punktu widzenia nie budzi wątpliwości, że wszczęcie postępowania egzekucyjnego przez wierzyciela można ocenić jako niecelowe, gdy obiektywna ocena postępowania dłużnika wskazuje, że nie dał on powodu do wszczęcia egzekucji np. wcześniej spełnił już świadczenie wobec wierzyciela. Podobnie należy ocenić sytuację, w której z innych powodów tytuł wykonawczy został pozbawiony cech wykonalności i nie może stanowić podstawy prowadzenia egzekucji. Egzekucja nie może wówczas osiągnąć zamierzonego celu w przypadku jej przeprowadzenia. Tego rodzaju okoliczności nie stanowią jednak przeszkody do formalnego wszczęcia przez komornika postępowania egzekucyjnego. Istnieje natomiast zasadnicza różnica pomiędzy przypadkiem oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego (zbędnego z

uwagi na jego cel) i złożeniem wniosku o wszczęcie egzekucji, której prowadzenie jest niedopuszczalne.

Artykuł 30 u.k.k. odwołuje się wprost jedynie do kryterium rozgraniczającego przypadki celowego i niecelowego wszczęcia egzekucji. Należy zatem przyjąć, że przesłanki dokonania oceny o celowym lub niecelowym wszczęciu postępowania egzekucyjnego powinny mieć ten sam charakter. Nie może budzić wątpliwości, że stwierdzenie, iż egzekucja była prowadzona celowo, co na gruncie art. 770 § 1 k.p.c. daje podstawy do obciążenia dłużnika kosztami postępowania, jest możliwe jedynie wówczas, gdy prowadzenie egzekucji było dopuszczalne. Komornik może wydać postanowienie na podstawie art. 770 § 1 k.p.c. wyłącznie w ramach toczącego się postępowania egzekucyjnego. Brak jest zatem podstaw do stwierdzenia, że znaczenie pojęcia celowego wszczęcia egzekucji, przyjęte przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 17 grudnia 2010 r. w związku z dokonaną wykładnią art. 49 ust. 4 u.k.s.e. utraciło aktualność w następstwie zmiany stanu prawnego. Podstawę do obciążenia wierzyciela opłatą egzekucyjną przy zastosowaniu art. 30 u.k.k. jest nadal ocena dotycząca celowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego, a zatem postępowania, które może być wszczęte na skutek wniosku wierzyciela. W uzasadnieniu wskazanej wyżej uchwały zasadnie wskazano, że w języku polskim przymiotnik „niecelowy” odnosi się do postępowania, które nie prowadzi do celu, nie jest przydatne do jego osiągnięcia, nie daje efektów, jest daremne, zbędne. W istocie ocena celowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego to inaczej rzecz ujmując ocena zasadności uruchomienia procedury służącej realizacji tytułu wykonawczego znajdującego się w dyspozycji wierzyciela. Trafnie podkreśla się, że tego rodzaju ocena jest możliwa w wielu przypadkach dopiero w toku postępowania i wymaga np. stwierdzenia czy wierzyciel wiedział o spełnieniu świadczenia przez dłużnika przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego. Wskazuje to, że podstawę do oceny celowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego stanowią określone rodzajowo przesłanki, możliwe do zastosowania *ad casum* w odniesieniu do każdego postępowania egzekucyjnego, także w toku jego prowadzenia, co powinno zakładać dopuszczalność wszczęcia postępowania.

Za taką oceną przemawia dodatkowo szczególny charakter art. 30 u.k.k., co wymaga jego ścisłej wykładni. Obciążenie wierzyciela kosztami egzekucyjnymi z założenia ma stanowić sytuację wyjątkową, co na gruncie art. 30 u.k.k. podkreśla odwołanie się do przesłanki oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Z kolei uprawnienie komornika do pobierania opłat egzekucyjnych służy uzyskiwaniu środków pieniężnych potrzebnych do pokrywania kosztów prowadzenia egzekucji, co nakazuje uwzględnienie kryterium związanego z nakładem pracy komornika. Wskazuje na to wyraźnie sposób w jaki zróżnicowano wysokość opłat egzekucyjnych w zależności od rodzaju egzekucji i przebiegu czynności prowadzonych przez komorników w ramach różnych postępowań. Umorzenie postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c. ogranicza postępowanie egzekucyjne do jego wstępnego etapu i prowadzi do jego zakończenia z przyczyn wyłącznie formalnych. Z tego punktu widzenia zachodzi podobieństwo takiego sposobu zakończenia egzekucji z odrzuceniem pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt. 1 i pkt. 3 k.p.c. W takich przypadkach przepisy ustawy o kosztach sądowych nie przewidują pobierania opłat sądowych. Na gruncie tej ustawy zdecydowanie odmiennie traktowane są przypadki, w których pozew podlega odrzuceniu ze względu na wskazane wyżej przyczyny, od tych, w których jego wniesienie jest oceniane przez sąd jako oczywiście bezzasadne. Odwołanie się do regulacji dotyczącej postępowań sądowych obrazuje występującą także w postępowaniu egzekucyjnym różnicę w przypadku wszczęcia postępowania egzekucyjnego zbędnego z uwagi na cel jego prowadzenia i złożenia wniosku o wszczęcie postępowania, którego prowadzenie jest niedopuszczalne.

Należy także podkreślić, że art. 18 ust. 1 u.k.k. stanowi, iż komornik pobiera opłaty egzekucyjne, które podobnie jak opłaty sądowe mają charakter opłat publicznoprawnych, za przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego, co nie uzasadnia w żadnym razie stanowiska, że na gruncie tego przepisu bez znaczenia pozostaje jakie czynności zostały dokonane przez komornika w wyniku wszczęcia postępowania egzekucyjnego w konkretnej sprawie. Wskazuje na to między innymi odrębna regulacja zawarta w art. 29 u.k.k. dotycząca pobierania opłat egzekucyjnych w przypadku umorzenia postępowania. W tym przypadku opłaty są

niższe niż pobierane przez komornika po przeprowadzeniu egzekucji. Nadto wymienione w art. 29 u.k.k. przyczyny umorzenia postępowania dotyczą przypadków, w których czynności egzekucyjne prowadzone przez komornika wykraczały ewidentnie poza etap samego złożenia i oceny wniosku egzekucyjnego, co uzasadnia stwierdzenie, że opłaty egzekucyjne są wówczas rzeczywiście pobierane za „przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego” (faktycznie jego części), niezależnie od faktu, że są to opłaty obciążające dłużnika. Umorzenie postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 824 § 1 pkt. 2 k.p.c. nie wymaga natomiast podjęcia przez komornika czynności, które można zakwalifikować jako działania składające się na „przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego”.

Z tych względów na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. orzeczono jak w uchwale.